

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра психології та
соціальної роботи

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

**«Особливості самооцінки молодших школярів та психологічні умови її
становлення»**

Виконала:

студентка групи ПС-21
Вовк Марія Ігорівна

Перевірив:

к. психол. н., доцент
Гірняк А.Н.

Тернопіль – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	5
1.1. Дослідження самооцінки у психологічній науці.....	5
1.2. Самооцінка в структурі Я - концепції особистості	8
Висновки до розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТАНОВЛЕННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	14
2.1. Психологічні умови становлення адекватної самооцінки учнів молодшої школи.....	14
2.2. Соціальні чинники, що впливають на формування самооцінки учнів молодших класів	19
Висновки до розділу 2	23
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИ ДІАГНОСТУВАННЯ ТА СПОСОБИ КОРЕКЦІЇ САМООЦІНКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	25
3.1. Сутнісний аналіз та систематика методів і психодіагностичних методик спрямованих на визначення самооцінки дитини	25
3.2. Шляхи формування адекватної самооцінки у дітей	28
Висновки до розділу 3	33
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38

ВСТУП

Актуальність дослідження. Молодший шкільний вік – важливий період в житті кожної дитини. Він триває з 6 (7) до 10 (11) років. Вступ дитини до школи змінює її соціальну роль та взаємини у соціумі, тому забезпечує подолання нею кризи 7 років. Однак, набуття нової соціальної ролі є досить складним процесом. У дитини появляются нові обов'язки, положення та правила. Їй слід вчасно вставати, приходити до школи, а також виконувати домашні завдання.

Молодший шкільний вік є періодом формування самооцінки дитини. В процесі навчання та спілкування з однолітками розвивається когнітивна складова самооцінки. Існує взаємозв'язок самооцінки з майбутнім дитини. Наприклад, коли в дошкільному віці в дитини формується занижена самооцінка, то в її подальшому житті появиться невпевненість у своїх силах, страх до проявлення своїх здібностей. Також у формуванні самооцінки у цьому віці відіграє чинну роль оцінка вчителем дитини.

Проблемі становлення самооцінки дітей молодшого шкільного віку присвячено багато працю вітчизняних та зарубіжних психологів: Андрущенко Г., Чеснокова Т., Кон І., Ананєва Б., Божович Л., Ліпкінова Г., Цукерман Г. та інші. Більшість вчених вважають, що самооцінка – це усвідомлення людиною своїх можливостей, якостей.. Деякі вважають, що самооцінка – це особистісне утворення, яке бере участь у керуванні своєї поведінки.

Об'єктом дослідження є розвиток та становлення самооцінки дітей молодшого віку.

Предмет дослідження особливості процесу становлення самооцінки у дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження – виявлення чинників, що впливають на становлення самооцінки молодшого шкільного віку

Завдання дослідження:

- 1) охарактеризувати самооцінку дітей молодшого шкільного віку;

- 2) дослідити значущість соціальних і психологічних чинників у становленні адекватної самооцінки в дітей, які навчаються у молодшій школі;
- 3) зробити аналіз психодіагностичних методик спрямованих на об'єктивне виявлення самооцінки дітей молодшого шкільного віку;
- 4) визначити ефективні шляхи формування адекватної самооцінки.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовуються загальнонаукові методи і методи психолого-педагогічного дослідження: аналіз наукової літератури, порівняння різних підходів і концепцій, теоретичний синтез, класифікація, методологічне узагальнення тощо.

Теоретична основа дослідження: ідеї про становлення моральної самосвідомості та адекватної самооцінки (І. Бех, Л. Божович, М.Боришевський, І.Булах, О. Дробницький, О.Квашук, В.Москалець, І. Пасічник, М.Савчин, Р.Павелків, П.Якобсон);

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Дослідження самооцінки у психологічній науці

Всі люди іноді замислюються над своїм характером, достатками і недоліками, також про своє ставлення до самого себе. Термін самооцінка в психології – це вміння свідомості оцінювати, створювати уявлення про самого себе і свої вчинки. Самооцінка вміщує в собі виокремлення людиною своїх здатностей, поступків, мотивів і цілей з якими здійснюється та чи інша поведінка, їх розуміння та оцінкове ставлення.

В залежності від тої форми самооцінки яка є в особистості (занижена, адекватна, завищена), самооцінка здійснює вплив на активність людини, тобто вона може стимулювати активність або ж таки навпаки пригнічувати її. Люди з неадекватною низькою самооцінкою мають занижений рівень соціальних домагань, вони не впевнені у собі, у своїх можливостях, силах, вони не бачать всіх тих перспектив, які у них є. Окрім цього у людей з такою самооцінкою можуть відбуватися внутрішні конфлікти, а також емоційні зриви та інше. Можна сказати що занижена самооцінка завдає шкоди як самій особі так і суспільству, тому що людина не в повну міру реалізує свої можливості, працює не на всю силу, не з повною віддачею.

Одним із найважливішим джерелом формування самооцінки в людини є оточення (батьки, вчителі, однокласники, друзі). В залежності від їхньої оцінки ними досягнень, поведінки, діяльності людини формується у людини певна форма самооцінки. Відомий вчений Л.В. Божович говорив про значення так званої громадської самооцінки. Він вважав що вона виконує

двоєю роль у створенні самосвідомості молодшого школяра. По-перше, вона є критерієм відповідності поведінки вимог оточуючих. По-друге, оцінка допомагає виділити із своїх рис чи якостей з певних видів поведінки ту, яка стане предметом оцінки людиною самої себе. Також Б.Г. Ананєв зазначав, що вагоме значення в формуванні самооцінки, має процес освіти, що включає перебування дитини у колективі і правильне оцінювання її діяльності.

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених займалися вивченням самооцінки. Вчений А.В. Захаров зазначав декілька джерел становлення самооцінки, які на різних етапах життя маю певне вагоме значення.

По-перше, джерело формування самооцінки є зіставлення Я-ідеального, ким би я хотів бути, з Я-реальним, яким я є зараз насправді. Коли образ Я-реального збігається з образом Я-ідеального, в психіатричних методиках, то це свідчить про здоровий психічний стан людини. У концепції У. Джеймса актуалізація Я-ідеального була покладена в основу твердження самооцінка. Він виділив математичну формулу самооцінки, яка визначається як відношення між реальними досягненнями до домагань які ставиться людиною до самого себе (рис.1.1). Отже, коли Я-реальне збігається або наближається до Я-ідеального, то у людини висока самооцінка, коли ж велике розмежування між ними формується низька самооцінка. Для того щоб підняти самооцінку, з формули видно, що потрібно зменшити домагання і збільшити успіх.

$$\text{Самооцінка} = \frac{\text{Успіх}}{\text{Домагання}}$$

Рис. 1.1

Формула самооцінки (за У. Джеймсом)

Ще оди підхід до розуміння самооцінки був сформульований вченими Ч. Кулі і Дж. Мідом. Вони у своїх працях сформулювали таку думку, що люди схильні себе оцінювати так як їх оцінюють інші – це другий фактор формування самооцінки.

Ще є така думка, що самооцінка формується через те, що людина оцінює себе і свою успішність через призму ідентичності. Тобто індивід оцінює себе не через те, що він зроби щось добре, а через те що він обрав саме цю діяльність і саме її вона здійснює добре. Робиться вимір досягнень своєї діяльності.

Як формується низька самооцінка? Бувають такі випадки коли батьки свідомо чи не свідомо ще з дитинства занижують самооцінку дитини, коли намагаються залежне становище від них, коли хочуть що дитина слухалася їх, робила так, як вони (батьки) хочуть. А тож коли вони просять не конфліктувати своїми, бути повністю залежними від старших в щоденному житті. Через це діти стають іноді неврівноваженими, виникає недовіра оточуючих, в них немає відчуття що вони цінні.

Як формується адекватна середня самооцінка? Щодо дій батьків, то батьки займають поблажливу позицію, дозволяють те що можна. Люди з такою самооцінкою мають не високий рівень домагань. Перед собою такі індивіди ставлять не високі цілі, вони в певній мірі проявляють терпимість до поведінки своїх дітей, сприймають дітей своїх таких які вони є. Діти людей з середньою самооцінкою цікавляться думкою інших на рахунок себе.

Як формується висока самооцінка? Діти з високою самооцінкою зазвичай виховуються переважно в сім'ях де панує взаєморозуміння, хороші взаєностосунки між батьками та дітьми. У цих сім'ях завжди є авторитет на якого рівняються, який зазвичай приймає рішення. Діти бачуть успіхи своєї родини, рівняються на нього (процес ідентифікації), вони працюють наполегливо, впевнено йдуть до поставлених цілей. Його діяльність завжди супроводжується підтримкою рідних. Діти в яких висока самооцінка зазвичай випробовують всі можливості які дає доля на їхньому життєвому шляху.

Виділять 4 етапи формування самооцінки:

1 етап – від моменту народження до 1,5 року;

2 етап – від 18 місяців до 3 (4) років;

3 етап – від 3(4) років до 5(6) років;

4 етап – від 5 (6)років до 14 (15) років;

На кожному життєвому етапі провідну роль у формуванні самооцінки відіграє та діяльність, яка найбільше притаманна. У молодших школярів – це навчальна діяльність, саме від неї найбільше залежить становлення тої чи іншої форми самооцінки, що впливає на успішність дитини. Тому важливою є роль колективу в якому навчається, а також роль вчителя. Самооцінка залежить від того як діти сприймають один одного, від оцінювання вчителем діяльності учнів. Діти з високою самооцінкою, зазвичай, досягають успіхів у навчанні, діти з низькою навпаки є неуспішними.

1.2. Самооцінка в структурі Я - концепції особистості

Термін « Я-концепція» був введений відносно недавно, приблизно в 70-тих роках ХІХ століття. Проте вивченням цієї теми триває вже довгий період. Ним займалися відомі психологи і вчені такі як В. Столін, Дж. Мід, Ч. Кулі, З. Фройд та його дочка А. Фройд, І. Кон, Р. Бернс, В. Джеймс та інші.

Я-концепція формується у самосвідомості. Самосвідомість – це усвідомлене ставлення індивіда до себе. Вона формується зі словами « Я розумію себе» у підлітковому віці.

Я-концепція – це система уявлень людини про себе; результат роботи самосвідомості . Один з російських психологів В. Зінченко в структурі Я-концепції виділяв:

- фізичний Я-образ (будова тіла);
- соціальні ідентичності (уподібнення);
- диференційований Я-образ.

Я-концепцію формують:

- 1.Власні здібності та якості;
- 2.Можливості взаємодії з іншими;

3.Цілі та ідеї, які можуть мати наслідки як позитивні, та і негативні;

4.Ціннісні уявлення.

Виділяють «позитивну Я-концепцію» та «негативну Я-концепцію». Перші притаманні такі ознаки як почуття власної гідності, упевненість у собі, привабливість та інше. Щодо «негативної Я-концепції», то їй притаманні не впевненість, відчуття неповноцінності та інше.

За вченням Р. Бернса – це система установок на себе. Вчені виділяють 3 складові Я-концепції:

- 1.когнітивну складову;
- 2.емоційно-оцінкову складову;
- 3.поведінкову складову.

Когнітивна складова. Цю складову можливо трактувати за допомогою такого поняття як Я-образ, а саме когнітивних (інтелектуальних) властивостей Я-образу. Поведінкова складова (Я-поведінка) включає в себе поведінкові дії, які залежать від когнітивної і емоційно-оцінкової складових.

Самооцінка формується у оцінковій складовій Я-концепції. Якості, які ми приписуємо собі не завжди є об'єктивними, не завжди з ним можуть погодитися інші. Іноді певні оцінки можуть бути певними стереотипами, які формуються у суспільстві. До прикладу, стереотип що люди з зайвою вагою є непривабливими, тому такі люди вважають себе не привабливими, хоча це не завжди може бути так, іноді такі люди можуть почувати себе не повноцінними, в них може бути почуття внутрішнього дискомфорту. В випадках коли індивід має непривабливу зовнішність, певні фізичні дефекти і ще коли вона поводить в певних ситуаціях неадекватно, то вона відчуває погані реакції оточення (іноді вони є вигаданими), то в такій ситуації буде дуже важко сформувати позитивну Я-концепцію.

Самооцінка людини не завжди є сталою. В моменти коли людина досягає поставлених цілей, успіхи супроводжують її то житті, то в не може бути висока, а навіть і завищена самооцінка. Проте у цієї самої людини

рівень самооцінки може стати нижчим коли її спіткала якась невдача, певний програш. Самооцінка – це не постійний параметр внутрішнього світу людини. Також вагоме значення має соціокультурне середовище, в якому уявлення людини формуються у вигляді мовних значень.

Самооцінка – елемент самосвідомості, який є цінністю, що індивід приписує собі.

Самооцінка включає в себе судження людини про власну цінність.

Самооцінку можна охарактеризувати за допомогою таких понять як рівні самооцінки, співвідношення з реальними успіхами, особливостями будови.

За рівнями розрізняють – високу, середню, низьку.

За співвідношенням з реальними успіхами - адекватна, не адекватна.

За особливостями будови – конфліктна і не конфліктна.

Самооцінка з часом стає для людини потребою, її порушення може призвести до афекту неадекватності – самооцінний феномен. Афект неадекватності – це емоційний стан, який є негативний, він появляється з неуспішністю у діяльності, проявляється у тому, що людина не хоче усвідомлювати його. У дітей у яких проявляється такий афект проявляється такі риси як: агресивність, негативність у поведінці, недовіра до всіх.

Рівень самооцінки залежить від рівня домагань людини. Це означає на скільки високу планку людина ставить перед собою, що вона хоче досягнути. Він може бути частковим, наприклад досягнення у певному виді діяльності: спорт, музика, наука та ін..

Самооцінка також визначається за аспектами Я-концепції. Розрізняють такі аспекти як Я-реальне – як я себе уявляю, Я-ідеальне – якою я хочу бути в майбутньому та Я-дзеркальне - моє бачення того як мене уявляють інші.

Велике розмежування між Я-реальним та Я-ідеальним спричиняє низку самооцінку, коли Я-реальне та Я-ідеальне збігається, або майже збігаються – формується висока самооцінка.

«Я» починає формуватися ще в дитинстві, а саме за словами В. Т. Бахура у віці 3-ох років, а саме з тим формуванням починається становлення у дитини самооцінки. Тому є важливим з самого дитинства правильно виховувати дитину, любити її, щоб у неї пізніше сформулювалася позитивна Я-концепція і висока адекватна самооцінка, а не занижена не адекватна самооцінка, що супроводжується поганою успішністю у процесі навчання, а пізніше у житті в цілому.

Досить важливим моментом є формування адекватної самооцінки. Тому що бувають випадки коли людина недооцінює своїх можливостей, не використовує всіх можливостей, які є її дані. А бувають навпаки випадки, коли людина переоцінює свої можливості, через це може безглуздо виглядати в очах інших.

Для того щоб сформувати адекватну самооцінку є 3 положення. По-перше, потрібне правильне зіставлення реального (яким (якою) я є) образ з ідеальним образом (яким я б хотів (хотіла) бути). Це зіставлення часто використовують у методиках, які використовують у психотерапії. По-друге, самооцінка пов'язана з інтеріоризацією соціальних думок. Тобто люди схильні оцінювати так себе, як інші оцінюють їх і їхню діяльність. По-третє, людині притаманна така дія як ідентичність – процес ототожнення себе з іншим, і часто ми оцінюємо не через те, що ми зробили щось добре, а через, те що той на кого ми рівняємося робить або робив чи досягнув, того що ми теж досягли.

Висновки до першого розділу

1. У першому розділі ми відкрили зміст поняття «самооцінка». Отже, самооцінка – це оцінкове ставлення людини до себе. Воно формується ще з самого дитинства, проте може змінюватися впродовж життя. Розрізняють три форми самооцінки – низька, середня і висока. В залежності, яка форма

самооцінки є у людини, вона здійснює позитивний або негативний вплив на самого індивіда, такі і на суспільство в цілому. Також розрізняють адекватну та неадекватну самооцінку. Тобто чи людина правильно себе оцінює чи ні. Самооцінка буде адекватною тоді коли Я-реальне збігається, або частково збігається з Я-ідеальним.

2. На формування самооцінки впливає та діяльність, яка найбільше притаманна людині на певному віковому етапі. Це може бути гра у дошкільному періоді, навчання у школярів та праця у старшому віці. Також великий вплив має атмосфера та виховання в сім'ї. Важливу роль відіграє людина – авторитет, яка є у сім'ї на якого рівняються діти, бачучи його успіх. Щодо атмосфери, то велике значення має чи дитина виховувалася в сім'ї де панує любов чи ворожнеча, важливо щоб дитина довір'яла своїм батькам, а батьки їй.

3. У період молодшого шкільного віку, коли дитина тільки пішла до школи велике значення має роль вчителя, який на певний час стає тою людиною, з якою діти проводять довгий час. Важливо, щоб вчитель став авторитетом для дітей, щоб діти слухалися вчителя, проте мали право висловлювати свою думку. Важливим фактором у становленні самооцінки молодшого школяра є правильне, адекватне оцінювання вчителем діяльності дитини. Потрібно обережно підходити до цієї справи, щоб не занижувати, а то і завищувати самооцінку дитини. Щодо колективу в якому навчається дитина, то в ньому повинні бути рівноправні умови для всіх, у колективі повинна панувати дружня атмосфера, не потрібне виокремлення однієї людини за рахунок іншої.

4. Також у першому розділі ми дізналися, що Я-концепція – це система установок на себе; дізналися про тих вчених які займалися вивченням цієї теми. Самооцінка є основою оцінкової складової Я-концепції.

РОЗДІЛ 2.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТАНОВЛЕННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Психологічні умови становлення адекватної самооцінки учнів молодшої школи

Одним з найважливіших чинників розвитку особистості є формування адекватної самооцінки дитини. Самооцінка дітей формується під впливом багатьох чинників, а саме оцінки з боку інших (батьків, однокласників, вчителя). Також важливим на становлення адекватної самооцінки є стиль сімейного виховання.

При переході дошкільника до школи , змінюється внутрішня позиція дитини, само сприйняття, розпорядок, цінності, обов'язки. Це все здійснює вплив на Я – концепцію дитини[12, с. 35]

Сім'я – один з головних факторів, що здійснюють вплив на становлення дитини, як особистості. Багато психологічних досліджень показують, такі проблеми дітей, як: неврози, девіантна та деліквентна поведінка, страхи – великою мірою залежать від дитячо-батьківських взаємодій та батьківського виховання.

Важливу роль у становленні самооцінки дитини становить стиль сімейного виховання. Зазвичай діти, які мають завищену самооцінку виховуються за принципом кумира сім'ї, в обстановці де немає критики. Діти які мають високу, проте не завищену самооцінку, виховуються в сім'ях, де увагу приділяють дитині, її інтересам, захопленням, смакам, в поєднанні з достатньою вимогливістю. Дитину зазвичай не карають, а хвалять, звісно коли вона на це заслуговує. Діти котрі мають низьку самооцінку маю велику свободу вдома. Ця свобода виявляється в безконтрольності дій, є

наслідком байдужого ставлення батьків до дітей, а дітей до батьків. Батьки здійснюють вплив на дітей лише тоді коли виникають певні проблеми, наприклад проблеми з навчанням. Такі батьки не цікавляться захопленнями, друзями, інтересами своїх дітей.

У колі сім'ї дитина вперше розуміє поняття цінностей. Зазвичай діти цікавляться тим, чим цікавляться їх батьки. Ці цінності співпадають, коли дитина йде до школи. Проте до четвертого класу вони змінюються. Окрім впливу мами і тата, додається вплив вчителя, однокласників та друзів.

Залежність дитини від поглядів батьків проявляється у рівні домагань та очікувань. У сім'ях з рівномірними відносинами і рівень очікувань щодо дитини є високим, а рівень домагань є помірним. В сім'ях де проявляється гіперопіка (надмірна опіка) спостерігається понижений рівень очікувань, гіперконтроль призводить до підвищення рівня очікувань та рівня домагань, фрустрація потреб призводить до низького рівня очікувань і високого ріня домагань [12, 132-157].

Дитина зрозуміло усвідомлює вплив своїх батьків, часто гостро реагує на суперечки між видимим вербальним і опосередкованим впливом. Бувають випадки, коли батько твердить, що любить свою дитину, проте своєю поведінкою показує протилежну дію. Через таке в дитини можуть виникати психічні розлади, шизофренія.

З боку дорослих, позитивне або ж навпаки, негативне відношення формує самооцінку у дитини. Діти з заниженою самооцінкою – незадоволені собою. Таке зазвичай трапляється у сім'ях де сварять дитину або ж ставлять перед нею неможливі завдання. В сім'ях де між батьками відбуваються часті непорозуміння, чвари, дитина бачачи все звинувачує себе у цьому, що в результаті призводить до заниження самооцінки дитини. Дитина у таких випадках думають, що вони не виконують тих бажань і завдань, що ставлять перед ними батьки. З протилежної сторони знаходиться завищена самооцінка. Така самооцінка формується в сім'я де дитину заохочують в будь-яких дріб'язках, відповідно покарання у таких сім'ях є дуже м'якою.

Неадекватно самооцінка згодом проявляє себе у проблемах, які появляються у дітей, також ці проблеми завдають шкоди не лише їм, але й близьким та рідним людям. Тому важливим завданням для батьків є формування адекватної самооцінки у своїх дітей. Повинна використовуватися певна гнучка систем покарань і похвали. Потрібно виключати змилювання й похвала в присутності дитини, не часте дарування подарунків за вчинки. Окрім того, що батьки здійснюють вплив на самооцінку дитини, вони ще завдають рівень домагань - це те, на що може він претендувати у діяльності та певних відносинах. Діти котрі мають високий рівень домагань, завищену самооцінку та відповідну високу мотивацію очікують лише на успіх, і в разі невдачі можуть отримати психічну травму. У дітей з низьким рівнем домагань, а також низькою самооцінкою не ставлять великих перспектив на майбутнє, ні на сьогоднішній день. Такі діти не ставлять перед собою високих цілей, вони сумніваються у своїх силах та можливостях, також вони легко і швидко приймають поразки і невдачі, проте часто чого домагаються [32].

Зазвичай у сім'ях формується певно стала система виховань. Вона не завжди є усвідомленою. Під системою виховань можна розуміти цілі, прийоми, методи виховання, те що можна, і те що не можна дитині. Можна виділити чотири типи відносин, що призводять до виникнення чотирох тактик виховання дитини:

- диктат;
- опіка;
- «невтручання»;
- співробітництво.

Диктат спостерігається у частому придушенні батьками будь-якої ініціативи й почуття власної гідності їх дитини. Звісно, що батькам слід висувати певні вимоги до своєї дитини, що виходить із тих цілей виховання, які ставлять батьки, із норм, моралі, певних ситуацій, у яких слід педагогічно і морально виконувати рішення. Проте не слід використовувати накази і насильство над дитиною, тому що дитина буде чинити опір, як відповідь на

натиск, примус, певні погрози та обман, іноді може проявлятися відверта ненависть. Але навіть якщо вдасться зламати опір, то також відбудеться руйнування певних якостей особистості, а саме: самостійність, віра в себе, ініціативність, впевненість у собі, відчуття власної гідності. Все це може стати гарантом невдалого формування особистості [12, с. 140].

Опіка, як тактика виховання – це система відносин, згідно з якою батьки, забезпечують своєю діяльністю задоволення всіх потреб дитини, вони ніби відгороджують її від всіх турбот, труднощів, завдань, ніби приймають їх всіх на себе. Щодо активного формування особистості, то це питання відноситься на другий план. Батьки своєю поведінкою ніби блокують всі процеси підготовки дитини до реального життя, за межами власної домівки.

Все це призводить до гіперопіки – надмірна турбота та контроль за дитиною, за всім життям загалом. Це призводить до пасивності дитини, вона стає несамостійною, появляються труднощі у спілкуванні. Протилежною до гіперопіки є гіпоопіка, що проявляється у байдужому відношенні, а також відсутності контролю за дітьми. Дітям дозволяється робити все що їм забажається. Все це призводить до того, що вони виростають егоїстами і лицемірами, які не поважають інших, і самі теж не заслуговують на повагу, але як і швидше хочуть виконання всіх їх примх і забаганок.

Тактика «невтручання» - система відносин між батьками і дітьми, що ґрунтується на визнанні можливостей і доцільностей належного існування дорослих від дітей. За цією тактикою можна розділити два світи: дорослі і діти. Ні тим, ні тим не слід втручатися і переходити умовну лінію поділу. В цьому випадку батьки є пасивними вихователями своїх дітей.

Тип взаємин у цьому випадку є співробітництво, це ніби опосередкованість міжособистісних відносин загальним нормам і завданням спільної активності. Саме в такому випадку можна перебороти егоїзм дитини. В сім'ях де панує така тактика виховання формується колективізм - група високого рівня розвитку.

Самооцінка, як у дошкільному віці здійснює суттєвий вплив на установки, з якими дитина приходить до школи, а також з ставленням дитини до перемог та поразок у процесі навчання та спілкування.

Умови в яких виховують дитину формують певні установки, а саме:

- я хороший – ти поганий;
- я хороший – ти хороший;
- я поганий – ти поганий;
- я поганий – ти хороший.

Для батьків є важливо зайняти вигідну і правильну позицію, щодо до відношень до успіхів та невдач, які вчиняє дитина. Важливим є той факт, що батькам слід підбадьорювати, підтримувати дитину у тих випадках коли вона не впевнена у собі, у своїх рішеннях, батькам слід спонукати дитину до дій, які приведуть її до успіху. Коли дитина досягне перших перемог, то слід якось їх відзначати. В випадках коли дитина занадто хвалькувата і занадто впевнена, слід реально оцінювати її можливості і успіхи, слід підкреслити помилки, недоліки.

Батьки не повинні зв'язувати певний вчинок з загальною оцінкою дитини. До прикладу, коли дитина не повністю все розповіла, то не можна сказати, що вона брехлива. Ті негативні вислови, які були сказані в адресу дитини будуть закріплені у свідомості дитини, а з часом вони трансформуються у самооцінку дитини. Адже уявлення про себе дитина накопичує впродовж довгого часу, ще до того моменту доки вона піде до школи [24а].

Звісно, що самооцінка дитини залежить від того чи сім'я дружна, і наскільки вона згуртована. Діти в яких була сформована занижена самооцінка зазвичай частіше виростають в неповних або ж у неблагополучних сім'ях. Навпаки, в сім'ях де панує злагода, спокій, хороші відносини та здоровий психологічний клімат у ставленні між батьками та дітьми, зазвичай формується у дітей адекватна позитивна самооцінка.

2.2. Соціальні чинники, що впливають на формування самооцінки учнів молодших класів

Для молодшого шкільного вік є характерним те, що дитина переходить до нового соціального статусу – школяра. Це призводить до зміни внутрішня позиція, появляються певні правила та обов'язки, які дитина повинна виконувати.

Велику роль та становлення самооцінки відіграє роль вчителя, який в ході своєї праці має право на оцінювання ще емоційно не зрілої дитини. Щодо соціального, емоційного, психічного становлення дитини як особистості у школі, найбільші вимоги висувають до вчителя, який, ніби, покликаний до цього постановлення.

Важливим є те, що дитина молодшого шкільного віку досить багато проводить часу у школі. Основна діяльність на цьому періоді є навчання, яке поступове переходить від ігрової діяльності. Тому на самооцінку дитини має вплив саме оцінка її педагога, це виступає важливим чинником. Ставлячи оцінку вчитель ніби оцінює особистість дитини загалом, а також її можливості і місце між іншими дітьми. Таким чином діти ставляться до тих оцінок, які ставить вчитель в процесі навчання.

Опираючись на оцінки педагога, діти розставляють себе і своїх однокласників на певне місце в соціумі. Тобто це може бути поділ на відмінників, тих хто відстає в навчанні, або ж посередніми щодо успіхів у навчанні. Ще можуть ділити на тих хто є ледарями, або ж навпаки наполегливими у навчанні, відповідальних чи не відповідальних, порушників дисципліни чи слухняних.

За словами Яковченка М та Жулибиного Т., певні педагоги розуміють роль тих оцінюючих суджень, які вони дають щодо дитини, щодо становлення самооцінки дітей – це один з найважливіших методів впливу в становленні особистості, тому важливим є вдосконалення оцінкової активності вчителя, розуміння важливості вивчення її механізмів, як одного з

резервів підняття ефективності виховної діяльності, підвищення громадської активності нового молодого покоління.

Зазвичай оцінкова діяльність здійснюється у формі певних оцінок у щоденнику чи журналі, також оцінка може здійснюватися у вербальній формі. Слід зазначити про велику відмінність між цими двома формами оцінювання. Можна сказати що оцінка, яка поставлена у журналі є офіційною, офіційним документом. Тому педагог ставить її за певними критеріями і стосовно до вимог у суспільстві. Якщо до вербальної оцінки, то вона є неформальною, вона формується щодо загальних вимог, які є у суспільстві, вони не регулюються нормами. Проте вони мають не суперечити гуманістичним положенням, розвитку учня.

Для вчителя вербальна оцінка є більш відповідальною, ніж та що є у журналі. За допомогою неї вчитель може наголосити на старанності учня, важливо це є для тих котрим важко дається процес навчання. Щодо ледарів, котрі маю всі задатки то вчитель за допомогою слів може покритикувати їх, осудити, це може призвести до того що дитина замислиться і почне вчитися.

Ф. В. Костилова висловлювала свою думку щодо самооцінки молодших школярів, саме що коли дитина самостійно оцінює свою навчальну діяльність вона більше звертає увагу на ту оцінку яка є у журналі, тому що вони є ніби соціальним контролем та певними санкціями.

Проте вербальна оцінка може відігравати домінуючу роль у становленні самооцінки молодшого школяра, головне використати правильний підхід до дитини за допомогою вербального оцінювання. Чим оцінка лабільна тим вона більш сприймається до серця дитини.

На ставлення дитини до самого себе та його самооцінку в загальному впливають успіхи і невдачі, оцінка педагога в процесі навчальної діяльності. В процесі навчання формується у учня уявлення про свої фізичні здатності – один з головних складових самооцінки, у ньому відображається те, що учень дізнається про інших, зростає також власна активність.

Низька самооцінка формується під впливом оцінок вчителя, а також зі слів та вчинків інших дітей. Часто у другому класі у тих дітей котрі мають хорошу успішність мають завищену самооцінку, проявляється зневажливе ставлення до тих не досягнув високих результатів у навчанні.

На даний час далі більше і більше обсяг і складність інформації перевищують ті можливості які дитина здатна засвоїти. Це призводить до появи труднощів у навчанні, як наслідок діти втрачають інтерес до навчання, появляються «недоробки», які можуть бути пов'язані зі своє неорганізованістю.

Згідно з думкою Волкова Б. , молодший школяр вважають що вони здатні добре вчитися, вони цього хочуть, вони є всі інтелектуалами, проте часто для досягнення успіхів їм може бракувати громадських, вольових рис.

Здатність враховувати думку оточуючих та вміти її співвіднести з власної оцінкою є важливою віхою в формуванні критичної самооцінки, тих результатів, які були досягнені дитиною. Важливо щоб оцінка педагога була адекватною, щодо результату у навчальні діяльності.

Необхідно у молодшому віці сформувати адекватну самооцінку, слід довести в свідомості дитини важливість контролю, тобто слід контролювати свій учбовий процес, повторювати матеріал. Слід навчити дитину завершувати розпочату справу до кінця, також слід зазначити важливість порівняння своєї роботи з якимось зразком, прикладом на якого слід рівнятися. Зразок – те, що показував педагог у класі, роботи однокласників.

Дослідження показують важливість самоконтролю, чим швидше дитина сама навчиться контролювати свою діяльність, а саме навчальну, тим це є краще. Велика проблема батьків – надмірний контроль у процесі навчальної діяльності і чим довше вони будуть контролювати все тим гірше, бо в подальшому дитина виросте не самостійною. Проте на початковому етапі коли маленький школяр освоює навчальну діяльність необхідно допомога йому, підтримка, певний контроль, але слід запам'ятати про важливість того, що слід навчити дитину навчити дитину до самостійності, а не виконувати все за дитину, що часто роблять батьки задля хорошої оцінки

за домашнє завдання. Коли ж це стається, то дитина не відчуває відповідальності за хороше чи погане виконання певного завдання.

Отже, слід впродовж перших днів навчання оволодіти контролем, пояснити або показати що це, як це можна здійснювати, також слід поступово привчати її до самоконтролю – це основне завдання педагога. Особливу увагу слід звернути на те щоб в учня склалися міцні, певною мірою сталі критерії оцінювання себе і своїх знань.

У процесі освітньої діяльності, система оцінок є найголовнішим засобом здійснення впливу педагогом на учня. Він є досить складним знаряддям становлення самооцінки в загальному.

Здійснюючи вплив, слід брати до уваги психологічну основу, це означає, що варто пам'ятати про наслідки до яких вона може призвести.

Головне те що бали, які ставить вчитель повинні відповідати тим знанням, якими володіє учень. Цей процес є дуже складним і водночас важливим. Важливим є те, яку оцінку ставить педагог, проте що вчитель при цьому сказав. Дитині слід знати, що на наступний раз чекати від педагога. Не варто перехвалювати хороших учнів, особливо тих які легко досягають успіхів у навчанні, без зусиль. Проте слід навпаки хвалити тих хто наполегливо вчиться, хоча результат у таких учнів не найкращий. Це буде спонукати їх надалі продовжувати вчитися, бути старанними учнями.

Отже, вплив педагога на становлення самооцінки молодшого школяра є досить важливим. При організації навчального процесу, слід пам'ятати що перехід до школи є досить важким, до якого дитині слід привикнути. Вчитель повинен допомогти у цьому учням.

Також слід звертати увагу на розумові здібності дітей, на основі цього слід ставити вимоги до дитини. Слід креативно підходити до проведення занять, щоб в дитини було бажання відвідувати школу. Слід пам'ятати, що від того як педагог підійде до учня, як він буде оцінювати його діяльність, буде залежати формування самооцінки, яка в подальшому буде здійснювати позитивний чи негативний вплив на особистість.

Висновки до другого розділу

1. У другому розділі ми відкрили вплив психологічних чинників, які здійснюють свій вплив на формування самооцінки у дітей молодшого шкільного віку.

2. Розкрили роль впливу стилю виховання у сім'ї. Сім'я – один з головних факторів, що здійснюють вплив на становлення дитини, як особистості. Багато психологічних досліджень показують, такі проблеми дітей, як: неврози, девіантна та деліквентна поведінка, страхи – великою мірою залежать від дитячо-батьківських взаємодій та батьківського виховання.

3. Вивили, що зазвичай діти, які мають завищену самооцінку виховуються за принципом кумира сім'ї, в обстановці де немає критики. Діти які мають високу, проте не завищену самооцінку, виховуються в сім'ях, де увагу приділяють дитині, її інтересам, захопленням, смакам, в поєднанні з достатньою вимогливістю. Дитину зазвичай не карають, а хвалять, звісно коли вона на це заслуговує. Діти котрі мають низьку самооцінку мають велику свободу вдома. Ця свобода виявляється в безконтрольності дій, є наслідком байдужого ставлення батьків до дітей, а дітей до батьків.

4. Визначили що зі зміною своєю соціальною позиції (стає школярем), появляють соціальні фактори, котрі впливають на становлення самооцінки. Дитина оцінює себе так, як оцінюють її інші.

5. Зазначили важливу роль у становленні самооцінки дитини постать педагога, який в ході своєї праці має право на оцінювання ще емоційно не зрілої дитини. Щодо соціального, емоційного, психічного становлення дитини як особистості у школі, найбільші вимоги висувають до вчителя, який, ніби, покликаний до постановки адекватної самооцінки дитини.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИ ДІАГНОСТУВАННЯ ТА СПОСОБИ КОРЕКЦІЇ САМООЦІНКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

3.1. Сутнісний аналіз та систематика методів і психодіагностичних методик спрямованих на визначення самооцінки дитини

Прийшовши у світ дитина є вільною. Проте пізніше у її житті появляються певні правила, стереотипи, норми і закони. Це все зазвичай дитина впізнає у своїх батькам, вони є ніби центром всіх цих заборон, вони в пені мірі створюють їх для дитини.

Батькам слід пам'ятати, що дитина формується як особистість. А саме вони її формують.

Перше ніж намагатися дитині формувати самооцінку слід дізнатися яка вона у вашої дитини (висока, низька, завищена чи занижена).

При вивченні самооцінки дітей зазвичай використовують проєктивні методики, які не вимагають від дитини високої уваги і важких зусиль, проте за допомогою них можна визначити достовірний рівень самооцінки вашої дитини.

Проєктивні тести (методики) – це прості завдання, зазвичай такі що викликають інтерес у вашої дитини, дитина їх сприймає легко і з певним захопленням.

Щодо професійних психологів, то у своїй практиці вони використовують психодіагностичні методи. Розглянемо деякі з них, які батьки зможуть самостійно використати для дослідження самооцінки їх дитини. Кожна запропонована методика є рекомендована до застосування, використовується на практиці, перевірена на достовірність. Рекомендована для дітей дошкільного віку та дітей молодшого шкільного віку.

Всі ці методики слід використовувати разом, для того щоб порівняти результати і виявити достовірний рівень самооцінки вашої дитини. Стосовно цих методик є певний план, за яким слід діяти при її виконанні. Отож план:

1. Перш за все слід добре ознайомитися з тою методикою, яку ви обрали. Для цього потрібно прочитати уважно інструкцію.
2. Слід роздрукувати зображення, для того щоб дитина могла робити певні позначки.
3. Підготуйте маркери та кольорові олівці.
4. Слід пояснити завдання дитині своїми словами, які будуть зрозумілі їй, проте пояснення має бути близьким до заданої інструкції.
5. Під час виконання дитиною завдання вам слід підбадьорювати її, спонукайте її до дій, проте не слід робити завдання замість неї. Коли дитина не розуміє завдання повторіть їй його.
6. Проаналізуйте результати, стосовно тих ключів, які були задані.
7. Порівнюйте методики між собою.

Слід звернути увагу на те на даний час існує багато тестів, опитувальників, методик в мережі Інтернет, проте вони не завжди є правильними та психологічними. Тому перш ніж проводити методику з вашою дитиною слід перевірити його на достовірність.

Психодіагностичні методики створюються професіоналами, вони є перевірені за допомогою експерименту. Психодіагностика є досить точною наукою.

Перша методика має назву «Сходишки». Її автором є Щур В.Г. Суть якої полягає в тому що дитині показують зображення зі 7 сходишками (рис. 3.1). Після цього дитині пояснюють завдання, яке перед нею постає.

Інструкція: « В залежності від того як розставити дітей, вони будуть мати певні риси: на трьох верхніх будуть знаходитися – розумні, слухняні діти, чим вище тим краща дитина. На трьох нижніх будуть погані, не слухняні дітки, чи вона нижче тим вона буде гіршою. По середині

знаходяться ні добрі, ні погані дітки. Покажи сходинок на які стоїш ти.
Скажи чому?

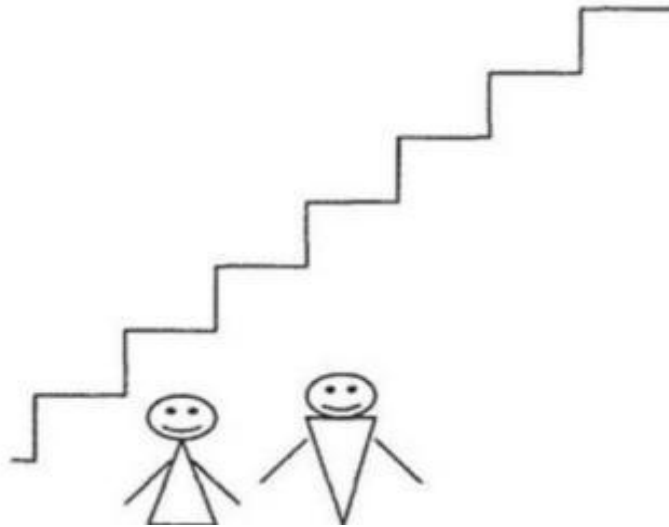

Рис. 3.1
«Сходинок»

Ключ:

Діти котрі без вагань ставлять себе на найвищу сходинок та аргументує це з словами що мама оцінює мене так само, тобто опираючись на слова мами, що він хороший і по-іншому бути не може. Це свідчить про **неадекватну завищену самооцінку**.

У випадках коли після не тривалих роздумів і певних коливань дитина ставить на найвищу сходинок, при цьому вона називає певні свої недоліки, проте ці недоліки створюють зовнішні обставини. Коли дитина розуміє, що вона хороша, проте часом може лінуватися. Це свідчить про **завищену самооцінку**.

Про **адекватну самооцінку** свідчить те, що подумавши над завданням поставить себе на другу або третю сходинок, опираючись на реальні події.

Коли дитина ставить себе на одні з найвищих сходинок, спирається на слова дорослих – **знижена самооцінка**.

Наступна методика визначення самооцінки за Захаровим А.В.. Дитині пропонується зображення на якому є ряд кружечок (рис. 3.2).

Інструкція: дитині пропонується уявити, що кружечка, які є на рисунку – це люди. Запропонуйте показати де знаходишся ти.

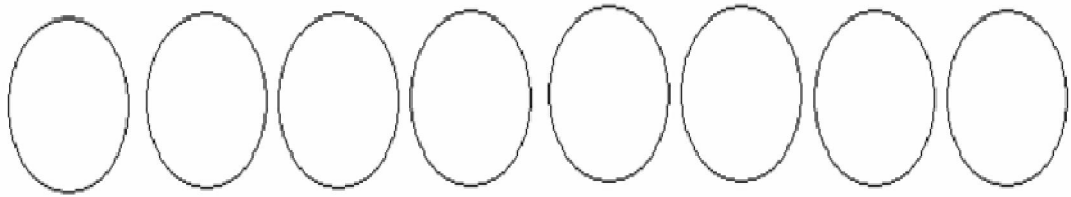

Рис. 3.2
«Кружечка»

Ключ:

Коли дитина має **адекватну самооцінку**, то вона поставить себе у третій чи четвертий кружок зліва.

В випадку коли дитина поставила себе у перший кружок – це свідчить про **завищену самооцінку**.

Коли дитина вказує на 5 кружок і далі, то в дитини **занижена самооцінка**.

3.2. Шляхи формування адекватної самооцінки у дітей

З впевненістю можна сказати, що самооцінка дитини впливає на те як ефективно вона робить ту чи іншу діяльність, також вона здійснює вплив на особистість впродовж усього життя. Коли в людини адекватна самооцінка, тоді людина впевнена в собі, їй притаманні такі риса як досягання поставлених цілей в різних випадках. Це може бути як в сімейному житті , так і в кар'єрі. Також людям з такою самооцінкою притаманна ініціативність та адаптація до різних умов.

Ананьєв Б. Г. влучно примітив, що найскладнішим продуктом у свідомості дітей є самооцінка. Спершу оцінка себе і своїх дій є такою, як оцінюють дитину іншу. Наприклад це можуть бути батьки, друзі, педагоги, однокласники, сторонні люди.

Становлення самооцінки можна пов'язати з самоконтролем, інтроспекцією та активною діяльністю дитини. В процесі певної діяльності (гра, навчання, спілкування) вимагають від дитини певного ставлення до себе – в певні мірі оцінити себе та свою діяльність, також вимагає дотримуватися певних норм, правил, яким дитина має підпорядковуватися.

Головними чинниками становлення самооцінки можна виділити:

- ставлення інших (щодо молодшого шкільного віку, то для них є важливою оцінка батьків та вчителів);
- розуміння дитиною своїх особливостей та досягнутих результатів.

На кожному віковому періоді важливу роль у формуванні самооцінки відіграє той вид діяльності який є головним. Навчальна діяльність є головною в молодшому шкільному віці, тому її вплив є дуже важливим на цьому віковому етапі. Тобто оцінка в першу чергу залежить від оцінювання педагога дитини в процесі навчання.

Б.Г. Ананьєв, В.А. Горбачева досліджуючи цей віковий період, виявили що оцінювання себе і своїх однолітків залежить від стилю роботи педагога з дітьми, того яким знанням володіє вчитель стосовно стосунків у класі та знання педагогом кожної дитини особисто. Спілкування важливе для вчителя, він повинен вміти правильно спілкуватися з дітьми.

Щодо дітей які є невпевненими у собі та своїх можливостях, то дони потрібно знайти правильний підхід, потрібно створити всі умови для розвитку їх здібностей, певним чином створювати для них успішні ситуації, слід їх хвалити при навіть невеликих успіхах, проявляти до них підтримку. Це все підніме впевненість дитини, дитина почне певним чином поважати себе. Робота вчителя щодо становлення самооцінки дитини може переплітатися з грою, читанням віршиків та з процесом малювання. Це також може підвищити емоційне самопочуття дитини в загальному.

Педагог у становленні адекватної самооцінки дитини може використовувати різні види механізмів та джерел. Існує зв'язок зі сторони інших індивідів та з тими кому вони даються. Це проявляється у позитивних

та негативних словах, які можуть бути ласкавими або навпаки не приємними. Тому педагог у становленні самооцінки повинен дотримуватися двох принципів: заходів та системи.

Для того щоб підвищити самооцінку потрібно підтримувати, проявляти піклування до неї та позитивно підтримувати її у будь-яких ситуаціях. Допомогати дитині знімати емоційну та м'язеву напругу – можна навчити виконувати спеціальні вправи. Можна використовувати спеціальні ігри для релаксації, також можна проводити ігри з водою, піском, малювання фарбами. Для зняття напруги можна використовувати масаж.

Діти стаючи успішними, починають себе оцінювати позитивніше. Дітям важливо робити те, що їм подобається та чим вони можуть пишатися. Щоб дитина стала успішною, слід щоб були успішні самі батьки. Батьки мають надавати дитині стимули до позитивного ставлення до себе.

Діти оцінюють себе через:

- гри;
- слухання казок;
- перегляд мультфільмів;
- розмови про певні дії;
- спілкування з іншими.

Одним з улюблених занять дітей молодшого шкільного є гра. В грі в дитини проявляється діти можуть оцінювати і порівнювати все те що вони знають. Завдяки підтримці, яка є у процесі гри діти стають впевненішими, з тим самим вони підвищують свою самооцінку. Потрібно дитині давати право вибору тої чи іншої гри, проте іноді слід підказувати у цьому виборі. У грі дитина може отримати багато хороших рис особистості, головне щоб ця гра була корисною, а не шкодила дитині. Іноді партнером у процесі гри можуть бути дорослі, проте часто і однолітки. Дитина в грі з дорослим має проявляти якості лідера.

Важливо для становлення самооцінки давати дитині робити вибір, за який вона має відповідати. Вибір допоможе дитині:

1. Відчувати себе впевненим;
2. Розвивається позитивне ставлення до самого себе;
3. Вчиться робити правильний вибір;
4. Вчиться в певних випадках говорити, а в інших слухати.

Для підвищення самооцінки дитини дорослим слід використовувати певні правила:

- дитину, при інших дітях (головне не перестаратися);
- не заставляти дитину робити щось швидше;
- не використовувати завдань, які слід виконати за певний час.

Важливим у період молодшого шкільного віку є фізичне виховання. Тому що воно призводить до кращого функціонування організму дитини в загальному. Також збільшується розумова та фізична працездатність дитини, підвищується емоційно-вольова сфера дитини. Покращується практичне мислення, винахідливість учнів та їх спостережливість. Дитина котрі вдається робити завдання, які пропонує педагог на заняттях, зазвичай оцінює себе позитивно. Тобто і самооцінка в такої дитини буде позитивною.

На формування самооцінки дитини має вплив педагог. Перед яким ставиться завдання адекватно оцінити дитину, щоб не зашкодити особистості дитини. Педагог має показувати дітям позитивне ставлення до них, повинен допомагати їм у процесі навчання. Завдання батьків у становленні адекватної самооцінки у період молодшого шкільного віку є менш важливою, ніж педагога. Самооцінка дитини це спершу присвоєння тої оцінки, яку дали оточуючі, перш за все батьки. Пізніше вплив має стиль сімейного виховання, починаються зміни у самооцінці.

Для становлення адекватної самооцінки дитини молодшого шкільного віку слід користуватися такими принципами:

- педагогам слід розвивати можливості дітей, робити ситуації в яких дитина буде почуватися успішною;
- батьки і педагоги мають бути щедрими на похвалу, проявляти свою підтримку до дитини;

- рекомендується використання методів;
- навчати дитину знімати напругу;
- використовувати релаксині заняття;
- давати дитині право вибору;
- давати можливість оцінювати себе позитивно у процесі гри, спілкуванні;

Також слід запам'ятати що самооцінка, яка буде сформована в дитинстві буде здійснювати вплив впродовж усього життя. Вона буде впливати на успішність, досягнення в майбутньому. Тому слід зробити все можливе, щоб була сформована адекватна самооцінка у вашої дитини.

Висновки до третього розділу

1. Отже, становлення самооцінки можна пов'язати з самоконтролем, самостостереженням та активною діяльністю дитини. В процесі певної діяльності (гра, навчання, спілкування) вимагається від дитини певне ставлення до себе –оцінити себе та свою діяльність , також вимагає дотримуватися певних норм, правил, яким дитина має підпорядковуватися.

2. Для кожного вікового періоду є характерним провідний вид діяльності, який здійснює вплив на особистість та становлення її самооцінки. Для молодшого шкільного віку – навчальна діяльність, проте не слід забувати про гру.

3. Для того щоб підвищити самооцінку потрібно підтримувати, проявляти піклування до неї та позитивно підтримувати її у будь-яких ситуаціях. Допомогати дитині знімати емоційну та м'язеву напругу – можна навчити виконувати спеціальні вправи. Можна використовувати спеціальні ігри для релаксації, також можна проводити ігри з водою, піском, малювання фарбами.

4. На формування самооцінки дитини має вплив педагог. Перед яким ставиться завдання адекватно оцінити дитину, щоб не зашкодити особистості дитини. Педагог має показувати дітям позитивне ставлення до них, повинен допомагати їм у процесі навчання.

5. Важливим у період молодшого шкільного віку є фізичне виховання. Тому що воно призводить до кращого функціонування організму дитини в загальному. Також збільшується розумова та фізична працездатність дитини, підвищується емоційно-вольова сфера дитини. Покращується практичне мислення, винахідливість учнів та їх спостережливість. Дитина котрі вдається робити завдання, які пропонує педагог на заняттях, зазвичай оцінює себе позитивно. Тобто і самооцінка в такої дитини буде позитивною.

6. Важливо для становлення самооцінки давати дитині робити вибір, за який вона має відповідати. Вибір допоможе дитині відчувати себе впевненим, розвивається позитивне ставлення до самого себе, вчиться робити правильний вибір та впевних випадках говорити, а в інших слухати.

7. Отже, слід запам'ятати що самооцінка, яка буде сформована в дитинстві буде здійснювати вплив впродовж усього життя. Вона буде впливати на успішність, досягнення в майбутньому. Тому слід зробити все можливе, щоб була сформована адекватна самооцінка у вашої дитини.

ВИСНОВКИ

1. Молодший шільний вік – важливий період в житті кожної дитини. Він триває з 6(7) до 10 (11) років. Вступ дитини до школи змінює її соціальну роль та взаємини у соціумі, тому забезпечує подолання нею кризи 7 років. Однак, набуття нової соціальної ролі є досить складним процесом. У дитини появляються нові обов'язки, положення та правила. Їй слід вчасно вставати, приходити до школи, а також виконувати домашні завдання.

2. Термін самооцінка в психології – це вміння свідомості оцінювати , створювати уявлення про самого себе і свої вчинки. Самооцінка вміщує в собі виокремлення людиною своїх здатностей, поступків, мотивів і цілей з якими здійснюється та чи інша поведінка, їх розуміння та оцінкове ставлення. В залежності від тої форми самооцінки яка є в особистості (занижена, адекватна, завищена) , самооцінка здійснює вплив на активність людини, тобто вона може стимулювати активність або ж таки навпаки пригнічувати її. Люди з неадекватною низькою самооцінкою мають занижений рівень соціальних домагань, вони не впевнені у собі, у своїх можливостях, силах, вони не бачать всіх тих перспектив, які у них є. Окрім цього у людей з такою самооцінкою можуть відбуватися внутрішні конфлікти, а також емоційні зриви та інше.

3. Важливу роль у формуванні самооцінки дитини молодшого шкільного віку відіграють соціальні та психологічні чинники. Одним з найважливіших чинників розвитку особистості є формування адекватної самооцінки дитини. Самооцінка дітей формується під впливом багатьох чинників, а саме оцінки з боку інших (батьків, однокласників, вчителя). Також важливим на становлення адекватної самооцінки є стиль сімейного виховання. Під системою виховань можна розуміти цілі, прийоми, методи виховання, те що можна, і те що не можна дитині. Можна виділити чотири

типи відносин, що призводять до виникнення чотирох тактик виховання дитини: диктат, опіка, «невтручання», співробітництво.

4. На становлення самооцінки відіграє роль вчителя, який в ході своєї праці має право на оцінювання ще емоційно не зрілої дитини. Щодо соціального, емоційного, психічного становлення дитини як особистості у школі, найбільші вимоги висувають до вчителя, який, ніби, покликаний до цього постановлення. Важливим є те, що дитина молодшого шкільного віку досить багато проводить часу у школі. Основна діяльність на цьому періоді є навчання, яке поступове переходить від ігрової діяльності. Тому на самооцінку дитини має вплив саме оцінка її педагога, це виступає важливим чинником. Ставлячи оцінку вчитель ніби оцінює особистість дитини загалом, а також її можливості і місце між іншими дітьми. Таким чином діти ставляться до тих оцінок, які ставить вчитель в процесі навчання.

5. При вивченні самооцінки дітей зазвичай використовують проєктивні методики, які не вимагають від дитини високої уваги і важких зусиль, проте за допомогою них можна визначити достовірний рівень самооцінки вашої дитини. Проєктивні тести (методики) – це прості завдання, зазвичай такі що викликають інтерес у вашої дитини, дитина їх сприймає легко і з певним захопленням. В моїй роботі було запропоновано дві методики, а саме перша методика має назву «Сходинки». Її автором є Щур В.Г.. Суть якої полягає в тому що дитині показують зображення зі 7 сходинками (рис. 3.1). Після цього дитині пояснюють завдання, яке перед нею постає. Наступна методика визначення самооцінки за Захаровим А.В.. Дитині пропонується зображення на якому є ряд кружечок (рис. 3.2). Інструкція: дитині пропонується уявити, що кружечка, які є на рисунку – це люди. Запропонуйте показати де знаходишся ти.

6. Для того щоб підвищити самооцінку потрібно підтримувати, проявляти піклування до неї та позитивно підтримувати її у будь-яких ситуаціях. Допомогати дитині знімати емоційну та м'язеву напругу – можна навчити виконувати спеціальні вправи. Можна використовувати спеціальні

ігри для релаксації, також можна проводити ігри з водою, піском, малювання фарбами. Для зняття напруги можна використовувати масаж. Важливим у період молодшого шкільного віку є фізичне виховання. Тому що воно призводить до кращого функціонування організму дитини в загальному. Також збільшується розумова та фізична працездатність дитини, підвищується емоційно-вольова сфера дитини. Покращується практичне мислення, винахідливість учнів та їх спостережливість. Дитина котрі вдається робити завдання, які пропонує педагог на заняттях, зазвичай оцінює себе позитивно. Тобто і самооцінка в такої дитини буде позитивною. Важливо для становлення самооцінки давати дитині робити вибір, за який вона має відповідати. Вибір допоможе дитині відчувати себе впевненим, розвивається позитивне ставлення до самого себе, вчиться робити правильний вибір та впевних випадках говорити, а в інших слухати. Отже, слід запам'ятати що самооцінка, яка буде сформована в дитинстві буде здійснювати вплив впродовж усього життя. Вона буде впливати на успішність, досягнення в майбутньому. Тому слід зробити все можливе, щоб була сформована адекватна самооцінка у вашої дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фурман А.В., Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Навчальний посібник – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – С.-15-25.
2. Ананьєв Б. Г. Проблеми вікової психології / Б. Г. Ананьєв. – М.: ДиректМедиаПаблішинг, 2008. – С. 58-61.
3. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О.В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 89-95.
4. Виготський Л. С. Криза семи років / Л. С. Виготський // Вікова та педагогічна психологія: Хрестоматія / Л. С. Виготський. – М: Академія, 2003. – С. 285-290.
5. Обухова Л. П. Вікова психологія / Л. П. Обухова – М.: Юрайт, 2010. – С. 350-361.
6. Феннел М. Як підвищити самооцінку / М. Феннел . – М.: АСТ, 2007. – С. 88-98.
7. Тихомирова Є. Т. Соціальна педагогіка. Самореалізація школярів у колективі / Є. Т. Тихомирова – М.: Академія, 2008. – С. 58-63.
8. Костильов Ф. В. Вчити по-новому. Чи потрібні оцінки -бали. Книга для вчителя / Ф. В. Костильов. – М: Владос, 2005. – С.79-82.
9. Люблінська А. А. Вчителю психології молодшого школяра : Посібник для вчителя / А. А. Люблінська. – М.: Просвітництво, 1997. – С. 102-112.
10. Рейчлінд Г. Карманний довідник для батьків / Г. Рейчлінд, К.Вінклер. – М.: АСТ, 2007. – С. 306-318.
11. Ярошевський М.Г., Анциферова Л.І. Розвиток і сучасний стан зарубіжної психології. М., 1994. – С.67-77.
12. Липкіна А.И. «Педагогическая оценка и ее влияние на формирование личности неуспевающего школьника»//Психологические проблемы неуспеваемости школьников. М., 1991. – С.122–157.
13. Волков Б. С. Молодший школяр: Як допомогти йому вчитися / Б. С. Волков. – М: Академічний проект, 2005. – С.118-138.

14. Ельконін Д.Б. Введення в психологію розвитку. М.: Тривола, 1994. – С. 86-95.
15. Слободчиков В.І. Формування Я-концепції, журнал "Початкова школа" № 3, 2002. – С. 55-62.
16. Роджерс К.Р. Погляд на психотерапію. Становлення людини. - М.: Видавництво. Група "Прогрес", 1994. – С.48-63.
17. Ліпкіна А.І. Самооцінка школяра. - М., 1980. – С. 155-170.
18. Бернс Р. Розвиток "Я-концепції" та виховання. М.: Прогрес, 1986. – С. 68-70.
19. Якобсон С.Г. Формування Я-потенційного позитивного, як метод регуляції поведінки, № 3, 1997. – С. 58-62.
20. Фрейд З. Психологія несвідомого: Зб. произв. М.: Просвещение, 1989. – С. 22-25.
21. Білозерська С. Психологічні аспекти виховання моральних якостей в молодшому шкільному віці / С.І. Білозерська // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог : Вид-во НаУ «Острозька академія», 2006. – Вип. 7. – С. 15–27.
22. Божович Л.И. Переходной период от младенчества к раннему возрасту / Л.И. Божович, Л.С. Славина // Психологическое развитие школьника и его воспитание. – М., 1979. – С. 314–315.
23. Боришевський М.Й. Духовність особистості: соціально-психологічна сутність, детермінанти становлення та розвитку // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. Т.IX., Част.5. – К., 2007. – С. 25-32.
24. Василенко Л.П. Психологічні умови засвоєння моральних норм дітьми молодшого шкільного віку / Л.П. Василенко // Моральна свідомість та самосвідомість особистості: [монографія] / за ред. проф. М.В. Савчина, доц. І.М. Галяна. – Дрогобич, 2009. – С. 76-93.
- 24а. Гірняк А. Психоекологічний потенціал розвивального підручника / Андрій Гірняк // Психологія і суспільство. – 2003. – № 4. – С. 128-136.

25. Галян О. Молодші школярі: вікові аспекти виховання. / О. Галян // Навчальний посібник з педагогічної психології для студентів педагогічних спеціальностей ОКР «Бакалавр». - Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2009. – С. 26 -28.

26. Москалець В.П. Основний психологічний зміст та розвивально-особистісний потенціал ігрової діяльності / Віктор Петрович Москалець // Практична психологія та соціальна робота: науково-практичний освітньо-методичний журнал. – 2009. – № 10. – С. 1–8.

27. Божович Л.И. Переходной период от младенчества к раннему возрасту / Л.И. Божович, Л.С. Славина // Психологическое развитие школьника и его воспитание. – М., 1979. – С. 314–315.

28. Галян І. М. Мораль та моральність у професійній самосвідомості особистості / І.М. Галян // Моральна свідомість та самосвідомість особистості: [монографія] / за ред. проф. М.В. Савчина, доц. І.М. Галяна. – Дрогобич, 2009. – С. 206–209.

29. Давыдов В.В. Младший школьник как субъект учебной деятельности / В.В. Давыдов, В.И.Слободчиков, Г.А. Цукерман // Вопросы психологии. – 1992. - №№ 3-4. – С. 14 – 19.

30. Липкина А.И. Психология ребенка и формирование нравственных компонентов его мировоззрения / А.И. Липкина // Вопросы психологии. – Психология. №1. – 1980. – С. 11-21.

31. Мащак С.О. Моральний розвиток молодшого школяра як соціально-психологічна проблема / С.О. Мащак // Моральна свідомість та самосвідомість особистості: [монографія] / за ред. проф. М.В. Савчина, доц. І.М. Галяна. – Дрогобич, 2009. – С. 64-117.

32. Фурман А. В. Громадський моніторинг роботи судів Тернопільщини / Анатолій Фурман, Андрій Гірняк, Галина Гірняк // Психологія і суспільство. – 2016. – № 3. – С. 122-128.